

Kulturní statek a jeho hodnota Význam a vývoj památkové péče

Ochrana a regenerace kulturních hodnot v území

Kulturní dědictví

▶ Definice

- ▶ Souhrn jedinečných hodnot hmotné a nehmotné povahy vzniklých historickým vývojem civilizačního procesu v podmínkách konkrétního společenského i environmentálního prostředí.
- ▶ Komplex hmotných a nehmotných prvků vzniklých postupným vývojem osídlení, tradic plynoucích z charakteru místa a na místo navázaných.

-
- ▶ Jaké zákony v oblasti památkové péče znáte?

Kulturní památky

- ▶ Zákon 20/1987 Sb. o státní památkové péči
- ▶ nemovitě a movité věci, popřípadě jejich soubory:
  - ▶ a) které jsou významnými doklady historického vývoje, životního způsobu a prostředí společnosti od nejstarších dob do současnosti, jako projevy tvůrčích schopností a práce člověka z nejrůznějších oborů lidské činnosti, pro jejich hodnoty revoluční, historické, umělecké, vědecké a technické,
  - ▶
  - ▶ b) které mají přímý vztah k významným osobnostem a historickým událostem

Zákon o státní památkové péči

- ▶ Základní ustanovení
- ▶ Péče o kulturní památky
- ▶ Archeologické výzkumy a nálezy
- ▶ Orgány a organizace státní památkové péče
- ▶ Přestupky
- ▶ Závěrečná ustanovení

Kulturnost

- ▶ **Kulturnost společnosti**

- ▶ Úměrná míře citlivosti využívání potenciálu prostředí
- ▶ Aniž by docházelo ke znehodnocování jeho podstaty
- ▶ Přeměna něčeho na dobro

-
- ▶ Jakým způsobem byste ocenili hodnotu památky?

Počátky památkové péče

- ▶ Moderní kult památek – jeho podstata a vývoj
  - ▶ 1903
  - ▶ Alois Riegl (zakladatel historie umění jako samostatné vědecké disciplíny. Byl jedním z nejvlivnějších odborníků na formální analýzu uměleckých děl.)
  - ▶ -> návrh rakouského památkového zákona

- ▶ Max Dvořák
  - ▶ 1916
  - ▶ Katechismus památkové péče
  - ▶ Vídeň 1916

Vývoj památkové péče

- ▶ 55/1954 o chráněné oblasti Pražského hradu
- ▶ 22/1958 zákon 22/1958 o kulturních památkách
  - ▶ 118/1959 o památkových ochranných pásmech
  - ▶ 117/1959 o NKP
- ▶ 70. léta
  - ▶ Dlouhodobá koncepce rozvoje státní památkové péče
    - ▶ 1972 – 1973
  - ▶ zřízení nové kategorie tzv. památkových zón
- ▶ Zákon 20/1987 Sb. o státní památkové péči

Restituční zákony

▶ 90. léta

▶ zákon 298/1990 Sb.

- ▶ *o úpravě některých majetkových vztahů řeholních řádů a kongregací a arcibiskupství olomouckého*

▶ zákon 338/1991 Sb.

- ▶ *kterým bylo obnoveno vlastnické právo mužských i ženských řeholních řádů a kongregací*

▶ zákon č. 403/1990 Sb.

- ▶ *o zmírnění následků některých majetkových křivd*

▶ zákon 87/1991 Sb.

- ▶ o mimosoudních rehabilitacích

▶ zákon č. 229/1991

- ▶ *o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku*

▶ zákon č. 428/2012 Sb.

- ▶ *o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi*

Teorie hodnoty netržních statků

▶ Pohledy

- ▶ užší výnosově-nákladový přístup
  - ▶ výnosy a náklady spojené se spotřebou zboží a služeb mohou být brány v úvahu (Nelson, Weikard)
  - ▶ kolik stojí náhrada jednotlivých služeb?
  - ▶ Kolik služba vynáší?
- ▶ přístup kontingentního hodnocení
  - ▶ zájmy všech jedinců společnosti zakomponovány do procesu společenského rozhodování (Kopp, Aldred)
  - ▶ Informace z hypotetických trhů
  - ▶ Respondenti se podněcují, aby zveřejnili svoje preference
  - ▶ Ochota platit, ochota přijímat kompenzace
- ▶ přístup občanské volby
  - ▶ rozdíl mezi spotřebitelským a občanským přístupem (Quiggin, Common)

Hodnota kulturních památek

▶ **Ekonomie**

- ▶ rakouská škola ekonomického myšlení

- ▶ užitná hodnota - přímé uspokojení

(naší potřeby prostřednictvím daného statku)

- ▶ směnná hodnota - nepřímé uspokojení

▶ **Dějiny umění a památková péče**

- ▶ vídeňská škola dějin umění (Alois Riegl)

- ▶ subjektivně-užitečnostní přístup

Subjektivní hodnota

- ▶ *„Subjective value is defined as the importance which a good or a complex of goods has for the welfare of a person.“*

E. Böhm-Bawerk

- ▶ *„Value is thus nothing inherent in goods, no property of them, nor an independent thing existing by itself. It is a judgement economizing men make about the importance of the goods at their disposal for the maintenance of their lives and well-being. Hence value does not exist outside the consciousness of men“*

Carl Menger

Památka a kulturní dědictví

▶ Památky záměrné

- ▶ vytvořeno s cílem zachovat ve vědomí dalších generací jednotlivé skutky či osudy

▶ Památky nezáměrné

- ▶ vznikaly za účelem uspokojení praktických potřeb jedné či několika málo generací

▶ Památka - subjektivní úsudek nás a naší doby

Památka historická vs. umělecká

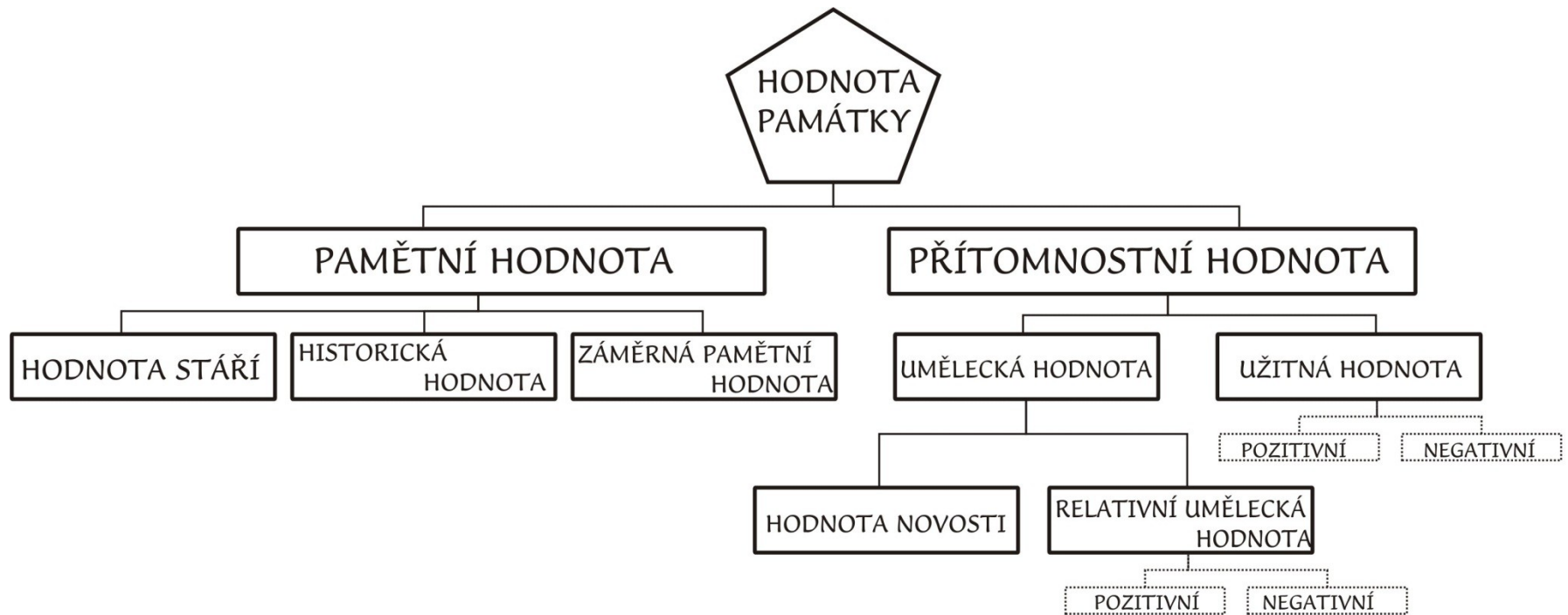

- ▶ každá umělecká památka je zároveň historická a každá historická památka je zároveň umělecká (Riegl, Moderní kult památek)
- ▶ uměleckohistorická hodnota
- ▶ čistě umělecká hodnota
  - ▶ nezávislá na historickém vývoji
  - ▶ subjektivní (do 19. století platila teze, že existuje umělecký kánon, jeden absolutně platný objektivní umělecký ideál)

Schéma celkové hodnoty statku kulturního dědictví dle A. Riegla

---

Rieglova hodnota památky

▶ pamětní hodnota

- ▶ hodnota stáří – nesoučasnost, stáří památky
- ▶ hodnota historická - celistvost
  - ▶ údaje, které nám památka o době svého vzniku sděluje
- ▶ záměrná pamětní hodnota (pomníky, pamětní desky, místa)

▶ přítomnostní hodnota

- ▶ vychází z potřeb přítomnosti (uspokojuje i potřeby současného člověka)
  - ▶ smyslové potřeby – užitná hodnota, dodnes se např. budova využívá
  - ▶ duchovní potřeby – umělecká hodnota
    - hodnota novosti (hodnotné, protože je něco nového)
    - relativní umělecká hodnota (v době vzniku naráželo na odpor, dnes má hodnotu)

Hodnota kulturního dědictví

▶ Francois Benhamou

- ▶ tržní hodnota
- ▶ vypovídací hodnota
- ▶ existenční hodnota

▶ Arjo Klamer

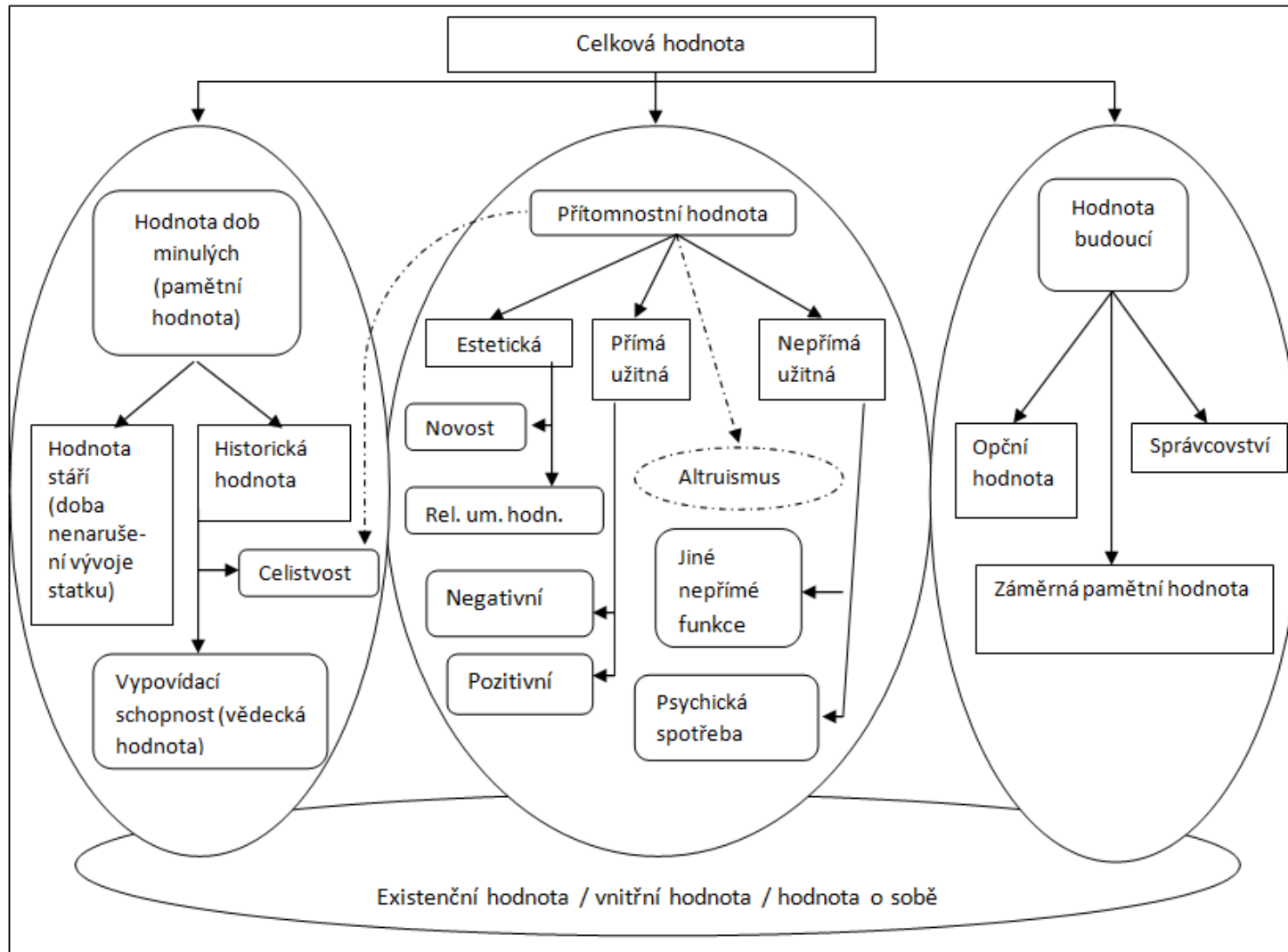
- ▶ ekonomická hodnota
- ▶ společenská hodnota
  - ▶ národní identita apod.
- ▶ kulturní hodnota

▶ Další

- ▶ vědecká hodnota
- ▶ filosofická hodnota
- ▶ emocionální hodnota
- ▶ jedinečnost

Koncepce hodnoty zohledňující hledisko času

Zapojení jednotlivců do památkové péče

- ▶ jednatel v rámci tržního mechanismu
- ▶ kolektivní akce lidí bez nároku na odměnu
- ▶ organizace památkové péče

- ▶ pozorovatel
- ▶ vlastník

Předpoklady efektivní ochrany památky

- ▶ Vlastník ochranu zajišťovat

- ▶ může

- ▶ hospodářské hledisko – tržní mechanismus

a

- ▶ chce

- ▶ motivační hledisko – netržní a nestátní instituce

nebo

- ▶ musí

- ▶ právní hledisko – legislativní rámec

▶ Jaké znáte stupně vlastnictví?

Vlastnictví

▶ Typy

- ▶ Soukromé
- ▶ Veřejné
  - ▶ Státní
  - ▶ Samosprávné
- ▶ Společenské

▶ Stupně

- ▶ Usus   ???
- ▶ Usus fructus   ???
- ▶ Abusus   ???

Vlastnictví

▶ Typy

- ▶ Soukromé
- ▶ Veřejné
  - ▶ Státní
  - ▶ Samosprávné
- ▶ Společenské

▶ Stupně

- ▶ Usus
  - ▶ právo užívat danou věc
- ▶ Usus fructus
  - ▶ právo užívat danou věc i užívat plody, které přináší
- ▶ Abusus
  - ▶ vlastník může věc prodat, darovat, opustit či zničit

Instituce památkové péče

- ▶ veřejné vlastnictví a provoz památky
- ▶ regulace, právní nařízení a předpisy
- ▶ ustavení, přiřazení a posílení vlastnických práv
- ▶ motivace a pobídky
- ▶ šíření informací a posilování racionality

-
- ▶ Jací aktéři památkové péče vás napadají?

Důležití aktéři památkové péče

- ▶ Šlechta
  - ▶ „Noblesse oblige“
- ▶ Církev a náboženské společnosti
- ▶ Státní památková péče

Principy formálních institucí a organizací

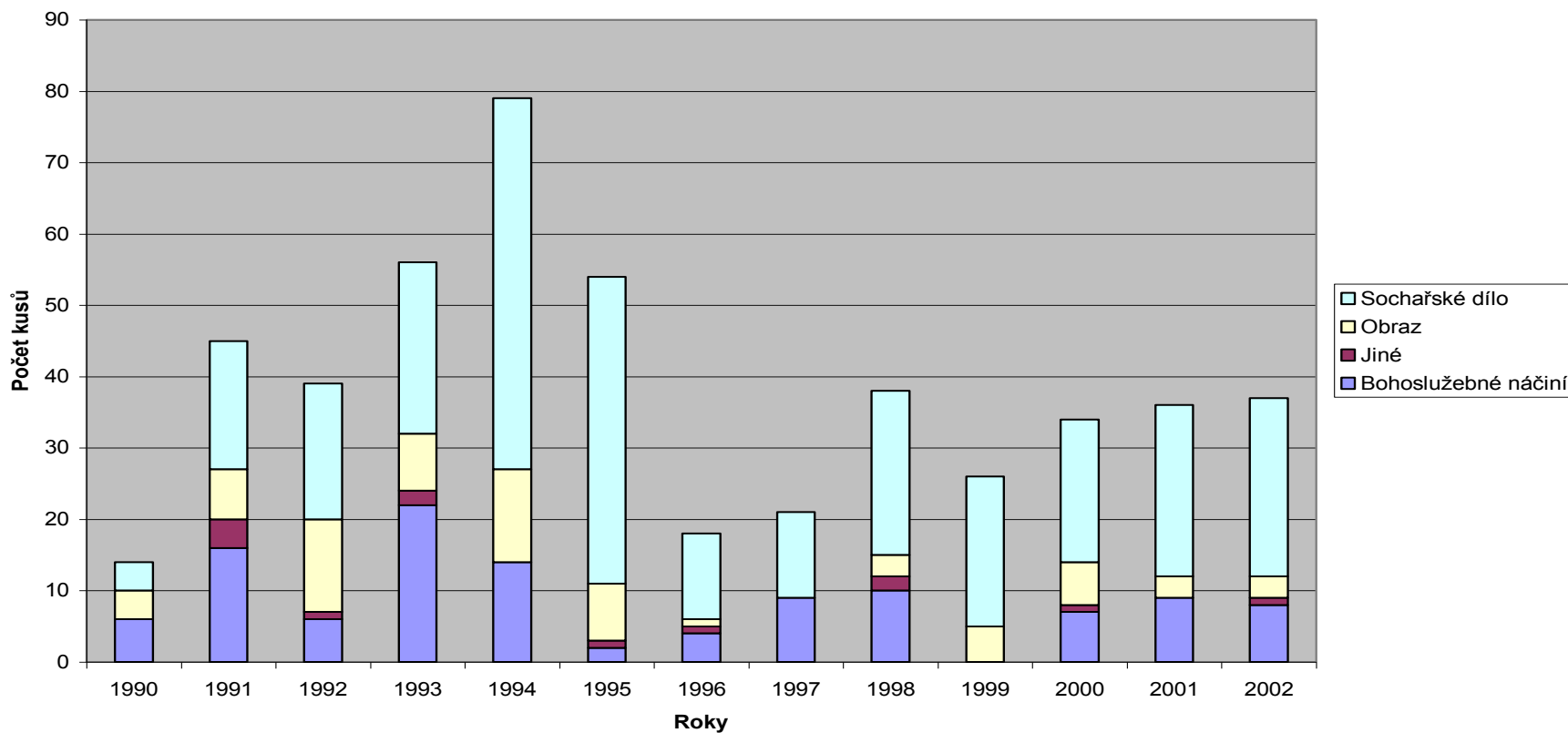

- ▶ princip koordinace
- ▶ princip alokace

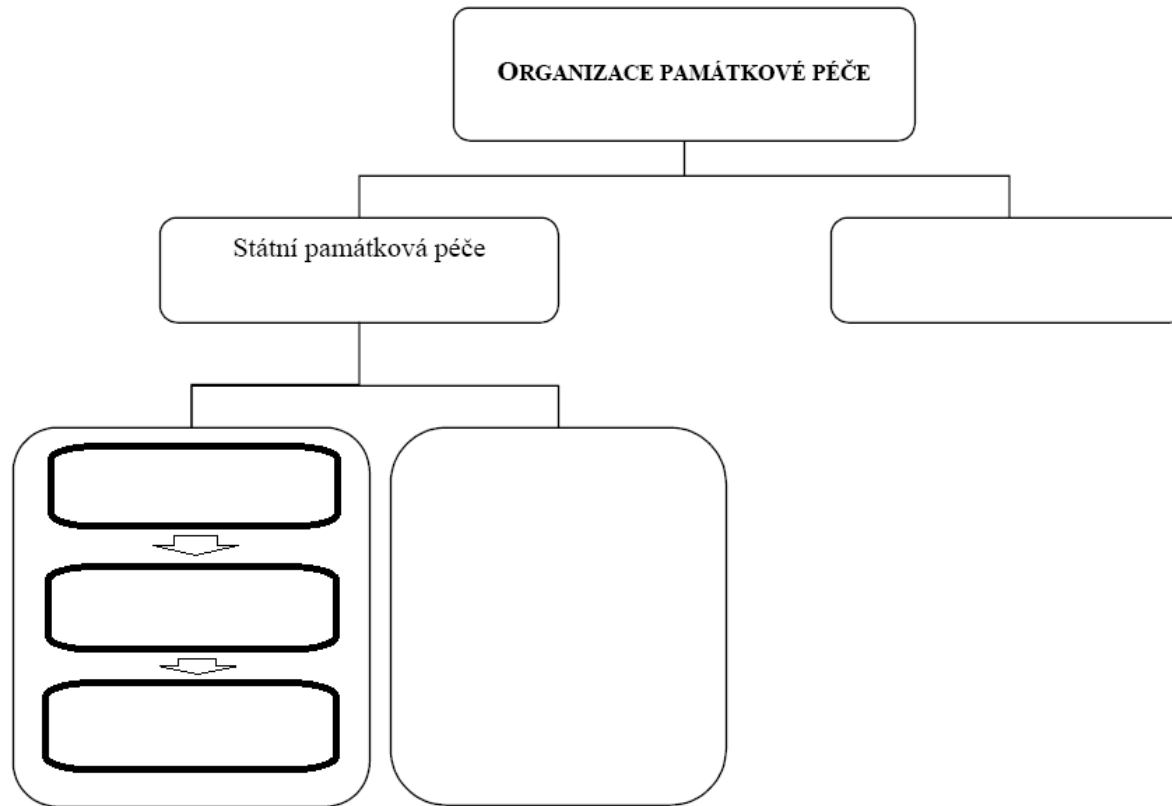
Odcizené předměty sakrální povahy v brněnské diecézi (1990-2002)

Odcizené předměty dle druhu v jednotlivých letech

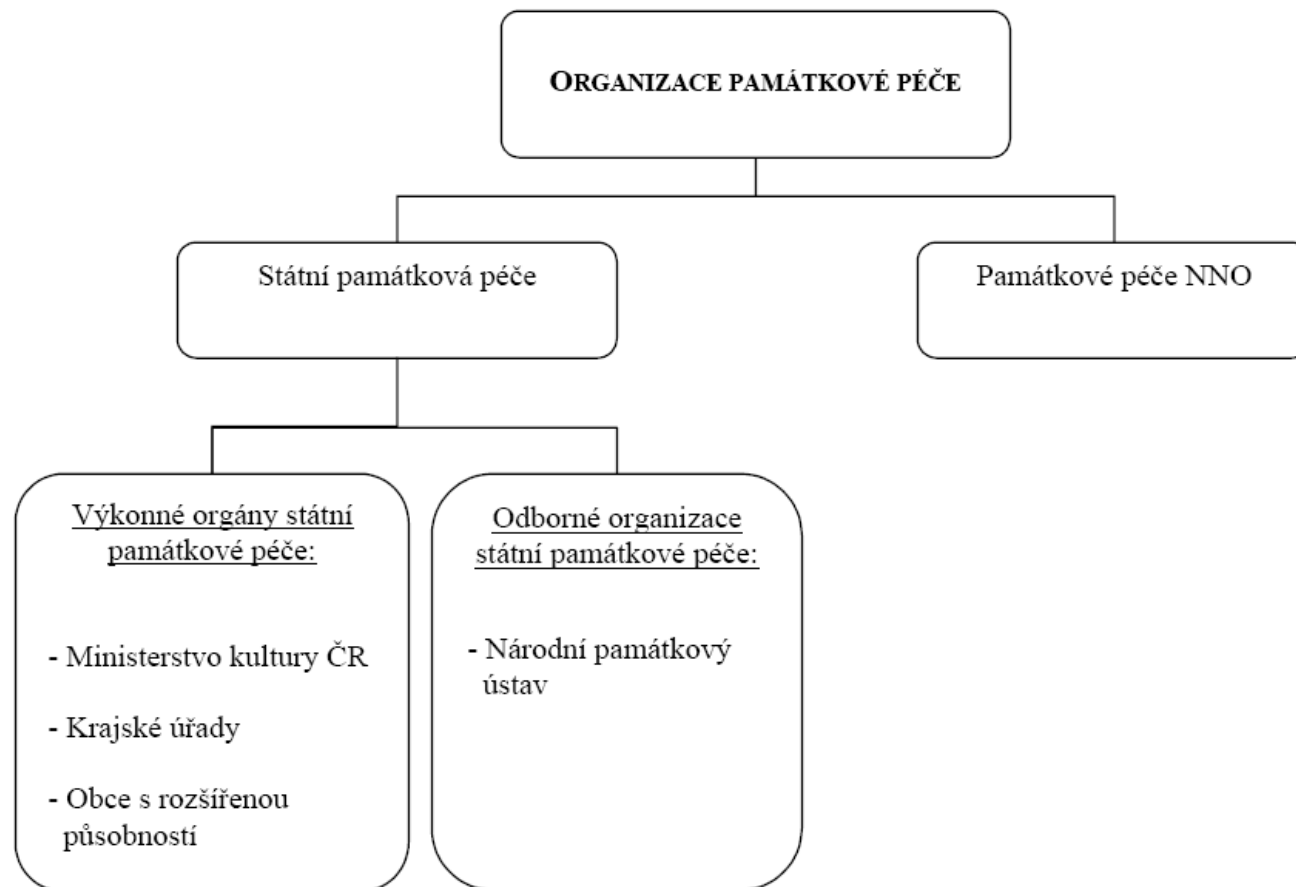
Organizační schéma památkové péče

Organizační schéma památkové péče

Motivace

- ▶ *Žádný příkaz, žádný zákon, žádný trest a byť nejlépe a nejostřeji byl k veřejnosti pronesen, nepomůže ochrániti ani stébla trávy v pažitě, není-li především v lidech samých oněch citů, jež působí, že člověk v úctě zastaví svou hrabivost a své osobní zájmy u pomníků minulosti.“*

Josef Švehla, Ochrana památek, 1924

Mikroekonomická ohrožení památek

- ▶ nedostatečná poptávka po tomto druhu bydlení
  - ▶ chátrání nebo využívání nevhodným způsobem
- ▶ vlastník nepocituje užitek a nechce platit zvýšené náklady na památkově vhodné opravy
  - ▶ nechává dům chátrat či jej opravuje zcela nevhodným způsobem
  - ▶ preferuje vlastní potřeby a provádí nevratné změny, které kulturně-historickou hodnotu snižují či zcela ničí
- ▶ majitel preferuje novostavbu, která lépe vyhovuje jeho potřebám
  - ▶ rozhodne se pro demolici staré budovy

Formy ochrany

- ▶ Kulturní památka
  - ▶ 40 283 (2012) → 40 335 (2013) → 40 298 (2014) → 40 349 (2015) → 39 344 (2018)
- ▶ Národní kulturní památka
  - ▶ 272 (2013) → 296 (2014) → 304 (2015) → 307 (2018)
- ▶ Památková rezervace
  - ▶ Městská – 40 (2014) → 39 (2018)
  - ▶ Vesnická – 61 (2014) → 61 (2018)
  - ▶ Ostatní – 2 (2014) → 5 (2018)
  - ▶ Archeologická – 8 (2014) → 6 (2018)
- ▶ Památková zóna
  - ▶ Městská – 253 (2014) → 255 (2015) → 255 (2018)
  - ▶ Vesnická – 211 (2014) → 215 (2018)
  - ▶ Krajinná – 19 (2014) → 24 (2015) → 24 (2018)
- ▶ <http://www.pamatkovykatolog.cz>

Další památky

- ▶ Seznam nejohroženějších památek

- ▶ 842 (2013) → 742 (2014) objektů → 788 (2015) → 687 (2018)

- ▶ Movité památky

- ▶ Mobiliáře

- ▶ Knihovní fondy

Vnímání kulturních hodnot

- ▶ Turista
- ▶ Zdánlivě nezúčastněný divák
- ▶ Odborník
- ▶ Památkář

Možnosti funkčního využití

- ▶ Původní funkční využití
- ▶ Odpovídající jiné funkční využití
- ▶ Neodpovídající nebo nevhodné funkční využití
- ▶ Bez funkčního využití

Kategorizace dle funkčního využití

▶ Historický objekt

- ▶ exponát, expozice, artefakt
- ▶ zázemí cestovního ruchu
- ▶ jednorázová expozice, kulturní či společenské akce
- ▶ území historických a společenských tradic
- ▶ atd.

Dekuji za pozornost
z.silhan@mail.muni.cz

